א) א הניתנין במתנה אחת שנתערבו בניתנין במתנה אחת ינתנו במתנה אחת (מהן) מתן ארבע במתן ארבע ינתנו במתן ארבע א] ב מתן ארבע במתנה אחת ר"א אומר ינתנו במתן ארבע ר' יהושע אומר ינתנו ב במתנה אחת אמר לו רבי אליעזר הרי הוא עובר על בל תגרע אמר ליה ב] רבי יהושע הרי הוא עובר על בל תוסיף א"ל רבי אליעזר לא נאמר בל תוסיף אלא כשהוא בעצמו א"ל ר' יהושע לא נאמר בל תגרע אלא כשהוא בעצמו ועוד א"ר יהושע כשנתת עברת על בל תוסיף ג) ועשית מעשה בידך כשלא נתת עברת על בל תגרע ולא עשית מעשה בידך: **גמ'** ד) א"ר אלעזר לא הכשיר ר"א אלא שנים שנים אבל אחד אחד לא מתיב רב דימי ג] וחכמים אומרים אפילו קרבו כולן חוץ מאחד מהן ישפך לאמה אמר ליה רבי יעקב לרבי ירמיה בר תחליפא ה) אסברא לך מאי אחד זוג אחד וצריכא דאי איתמר בהא בהא קא"ר אליעזר משום דאיתעביד ביה כפרתו אבל בהא אימא מודי להו לרבנן ואי איתמר בהא בהא קאמרי רבנן אבל בהא אימא מודו לרבי אליעזר צריכא תנן התם ו) צלוחית שנפלו לתוכה מים כל שהו ד] ר"א אומר יזה שתי הזאות וחכמים ג פוסלין בשלמא רבנן סברי יש בילה ז) והזאה צריכה שיעור ואין מצטרפין להזאות אלא רבי אליעזר מאי קסבר אי קסבר ח) אין בילה כי מזה שתי הזאות מאי הוי דילמא תרווייהו מיא קא מזי אלא קא סבר ט) יש בילה אי ה] קסבר י) אין הזאה צריכה שיעור למה לי שתי הזאות אלא קסבר י) הזאה צריכה שיעור ואי קסבר אין מצטרפין להזאות כי מזה שתי הזאות מאי הוי ואי נמי מצטרפין להזאות מי יימר דמלא ליה שיעורא אמר ריש לקיש לעולם יש ו] בילה והזאה צריכה שיעור והכא במאי עסקינן כגון שנתערבו אחת באחת רבא ז] אמר לעולם יש בילה והזאה ד אין צריכה שיעור וקנסא ח] דקנסו רבנן כי היכי דלא משתרש ליה רב אשי אמר ט] אין בילה יזה שתי הזאות מיתיבי כ) רבי אומר לדברי ר"א ה הזאה כל שהוא מטהרת הזאה אין צריכה שיעור הזאה י] מחצה כשר ומחצה פסול

הניתנין במתנה אחת. כגון דם בכור שנתערב בדם מעשר בין בבלול בין בכוסות: **ינתנו במתנה אחת.** קא סלקא דעתך השתא דאמרינן יש בילה וסמכינן עליה שיש במתנה זו משניהם ואם בכוסות יתן מתנה מזה ומתנה מזה: **מתן ארבע במתן ארבע.** כמו דם עולה בדם שלמים או בדם אשם שניהם טעונין שתי מתנות שהן ארבע ושניהם תחתונים: **מתן ארבע במתן אחת.** כגון דם עולה בבכור שהן יא] תחתונים: **ר' אליעזר אומר ינתנו במתן ארבע.** ורואה יב] המתנות היתירות הניתנות מדם הבכור כאילו הן מים ואין זה בל תוסיף: **במתנה אחת.** משום בל תוסיף וידי עולה יצא ל) דכל הניתנין על מזבח החיצון שנתנן במתנה אחת כיפר: **ולא עשית מעשה בידך.** ואינו דומה עושה מעשה ליושב ואינו עושה ואיסור בא מאליו: **גמ' וצריכא.** לפלוגי בתרוייהו ר' אליעזר ורבנן בבעלי מומין איברים באיברים וכוסות בכוסות: **דאי.** אשמעינן באיברים בההיא קאמר ר' אליעזר יקריבו משום דאיתעביד כפרתו בהכשר: **אבל.** גבי כוסות בכוסות יג] דעיקר בקלקול אימא לא: **צלוחית.** של מי חטאת המוקדשין שנפל לתוכה מים דעלמא כל שהוא: **ר' אליעזר אומר יזה שתי הזאות.** הבא להזות מהן על הטמא יזה שתים וטהר: **בשלמא רבנן סברי יש בילה.** כדתנן במתניתין אם לא נמלך ונתן כשר אלמא סמכינן אבילה ואמר יד] לא המתערב בלא מתערב בכולו ואין לך טיפה מזה שלא [יהא] בה מחבירו קצת והכא נמי נהי דיש בילה ויש בכל הזאה מן המים הכשירים טו]: **קסברי הזאה צריכה שיעור.** ואין כאן שיעור שהרי יש בה טז] מן הפוסלת ואי משום דמזה שתי הזאות קא סברי אין מצטרפין יז] אותו למלאות השניה שיעור החסר בראשונה: **אלא ר' אליעזר.** דבחדא לא סגיא ליה ובתרתי מכשר: **מאי קסבר אי קסבר אין בילה.** אין סומכין על כך דזימנין דלא מיבליל בכוליה כי מזה שתי הזאות כו': **אלא קסבר יש בילה.** אי איפשר שלא יבלול יח] וסמכינן: **מי יימר דמלא ליה שיעורא.** שמא רוב שתיהן מן השאובין ואין בשתיהן כדי הזאה כשירה: **אמר ריש לקיש לעולם קסבר יש בילה.** כדשמעינן ליה במתניתין והאי דבעי תרתי משום דהזאה צריכה שיעור ומצטרף יט] להזאות. ודקשיא כ] מי יימר דמלא שיעורא: **הכא במאי עסקינן כגון שנתערבו אחת באחת.** שיעור הזאה מזו ושיעור הזאה מזו ונתערבו הילכך כי מזה שתי הזאות על כרחך מלי ליה שיעורא שהרי לא היו מן הפסולין כאן אלא כדי הזאה אחת והוא הזה שתים. ואחת באחת לאו דוקא נקט דאם היו מן הכשירים הרבה כל שכן דכשר כי מזה שתי הזאות דטופיינא דכשירין מהיכא תיתי למיפסל אלא משום פסולין נקט לה. ויש בילה גרס בדריש לקיש דכיון דאמר הזאה צריכה שיעור מאי דוחקיה למימר דלר' אליעזר אין בילה לאקשויי מתני' עלה ולאוקמי מתני' בשינויי דחיקא כא] כדלקמן: **רבא אמר לעולם יש בילה והזאה אינה צריכה שיעור.** ושתי הזאות דקאמר לאו למלויי שיעורא אלא קנסא הוא דלא נשתרש כב] שלא ישתכר בנפילה זו להרבות מימיו במים פסולין: **רב אשי אמר כו'.** הגירסא הזו כג] משובשת בספרים ונראה בעיני דהכי גרסינן רב אשי אמר מים כל שהוא תנן ואין בילה יזה שתי הזאות. וסבירא ליה לרב אשי הזאה אין צריכה שיעור כרבא ומיהו קנסא לית ליה הילכך אי הוה ס"ל כד] יש בילה בחדא הוה סגי ליה ושתי הזאות לר' אליעזר משום דקסבר אין בילה הילכך אי מדי חדא שמא אין כאן מן הכשירין כלום אבל כי מדי תרתי אי אפשר דליכא בחדא מינייהו מן הכשירין (כלום) דהא אין כאן מן הפסולין אלא כל שהוא. והיינו טעמא דלא משני בלישנא כה] דנתערבו אחת באחת דאם כן הוי משמע יש שיעור להזאה ואיהו אין הזאה צריכה שיעור סבירא ליה להכי דק לישנא דמתני' דקתני כל שהוא דאין לך בהזאות פחותה מכאן ואי אפשר שיהו כל כו] הזאות הללו מן הפסולין ואפילו הן קטנות מאד. ולקמן מותיב ליה ממתני' כז]: **לדברי רבי אליעזר.** דמכשיר בשתי הזאות: **הזאה כל שהוא מטהרת** כח]. דשמא אין אחת כט] מהן הזאה ברורה שלא יהא בה מן הפסולין אלמא ל] סבירא ליה דהזאה כל שהוא היא דכשירה ומיהו לא יהיה עמה תערובת פסול אלא אפילו יש בה תערובת פסול מכשר. אלמא טעמא דר' אליעזר דבעי תרתי לאו משום צירוף הוא לצרפו לכשיעור דהא קתני אין צריכה וקשיא לריש לקיש:

בשלמא רבנן קסברי יש בילה. פי' אפילו סבירא להו יש בילה מ"מ פסולין דהזאה צריכה שיעור ואין מצטרפין להזאות וה"נ ה"מ למימר אין בילה ואין הזאה צריכה שיעור וכגון שנפלו מים בצלוחית כשיעור מי חטאת ובקונטרס פירש דרבנן סברי יש בילה כדתנן מתני' אם לא] נמלך ונתן כשר אלמא סמכינן אבילה ואמרינן לא המתערב בלא מתערב בכולו לב] ואין לך טיפה מזה שלא יהא [בה] מחבירו קצת וקשה אם כן מאי מספקא ליה לרבי אליעזר לדידי' נמי נידוק ממתניתין דיש בילה דהא מכשר לכתחילה אלא על כרחין ממתניתין ליכא למידק דדילמא בעליונים לג] רובא מכשר רבי אליעזר וכגון שנתן למעלה כשיעור תחתונים ועוד כדמוקי לקמן לרבנן נמי אם לא נמלך ונתן כשר היינו דמים העליונים מיהו לקמן מוכיח יש בילה מדקתני לד] והתחתונים עלו לו: **אמר ריש לקיש לעולם קסבר יש בילה והזאה צריכה שיעור ומצטרפין להזאות.** פי' בקונט' יש בילה גרסינן בריש לה] לקיש דכיון דאמר הזאה צריכה שיעור מאי דוחקיה למימר דלרבי אליעזר אין בילה לאקשויי מתניתין ולאוקמי מתניתין בשינויי דחיקי כדלקמן ועוד יש לדקדק אי אין בילה למה ליה למימר צריכה שיעור אפי' אין צריכה שיעור נמי: **כגון שנתערב אחת באחת.** הקשה ה"ר חיים דביומא (דף יד.) ובנדה [פ"א] (דף ט.) אמר' אפי' למ"ד אין הזאה צריכה שיעור ה"מ אגבא דגברא אבל במנא צריכה שיעור וא"כ כשנתן אחת באחת והזה הזאה ראשונה ליכא בשניה שיעור במנא לו] ותירץ כיון דבתחילת הזאה ראשונה שהיא תחילת טהרתו איכא שיעורא במנא אין בכך כלום שהזאה ראשונה מצטרפת להזאה שניה וכי האי גוונא אמרינן גבי נטילת ידים (חולין דף קז.) דמרביעית נוטלין שנים ובחצי רביעית אין אחד נוטל ועוד י"ל דאחת באחת לאו דוקא כדפי' בקונטרס דאם היה מן הכשירין הרבה כל שכן דכשר דכי מזה שתי הזאות דטופיינא דכשירין מהיכא תיתי למיפסל אלא משום פסולין נקט לה: **רב אשי אמר כל שהוא תנן.** ואין בילה וסבר הזאה אין צריכה שיעור ואי יהיב חדא דילמא מן הפסולין הן אבל כי יהיב תרתי אי אפשר דליכא מן הכשירין וקשה דלמא כל שהוא דליכא שיעור הזאה והזאה צריכה שיעור ומצטרפת וסבר יש בילה דהשתא בין שתי הזאות על כרחך איכא שיעור הזאה מן הכשירין לדבריו לז] נמי היאך יוכל להיות שלא יוכלו לחלוק הכל שהו לשתים. ברו"ך:

מסורת הש"ס

א) עירובין ק. ר"ה כח: ירוש' עירובין פ"י הי"ד, פסחים פ"ג ה"ג, ב) ע' תו' בכורות סא. ד"ה והא (בסופו), ג) עי' ירוש' שם ושם, ד) לעיל עד. עז:, ה) [לעיל עז:] וש"נ, ו) פרה פ"ט מ"א, ז) לקמן לג. יומא יד. נדה ט., ח) [ר"ה יג:], ט) עי' ירוש' דמאי פ"ה ה"ד, תרומות פ"ד ה"ז, מע"ש פ"ב ה"ג, י) ירוש' יומא פ"ה ה"ד ע"ש, כ) לעיל עה. תוספ' פרה (פ"ח) פ"ט ה"ג, ל) לעיל לו וש"נ.

◆

שינויי נוסחאות

א] בכי"מ נוסף מתן אחת במתן ארבע וע' ר"מ פסוה"מ פי"ב הי"א ורש"י לקמן פא ע"א ד"ה וכ"ת (דק"ס). וע"ע תוס' לעיל עו ע"ב ד"ה ואי: ב] נ"ל לו (*ש"מ): ג] בכתה"י רב ירמיה. וכ"ה לעיל עז ע"ב וע"ש בש"נ אות ה': ד] נ"ל שהן. וכן ברש"י (*ש"מ): ה] נ"ל ואי (*ש"מ): ו] גי' כי"ל לעולם אין בילה. וע' רש"י ותוס': ז] גי' הר"ש רפ"ט דפרה רבה. וע' רש"ק בדף לג ע"א (גליון). וכ"ג רש"י בכי"פ: ח] וקנסא הוא דקנסו (*ש"מ): ט] גי' כי"ל רב אשי אמר מים כל שהוא תנן ואין בילה ומשום שאין בילה יזה: י] נ"ל והזאה (*ש"מ): יא] נ"ל ששניהם (*ש"מ): יב] ורואה אני את המתנות (*ש"מ): יג] בכוסות שנתערבו קודם כפרה דעיקר כפרה בקלקול כנ"ל (ש"מ): יד] ואמרינן (*צ"ק): טו] הכשירים קסברי כו' הד"א (שמכ"י וצ"ק): טז] בהן מן הפסולות (כתה"י): יז] נ"ל מצרפין (ש"מ): יח] נ"ל יבלל בכולו וסמכינן עלה (כי"י וש"מ): יט] ומצרפין (ש"מ): כ] ודקשיא לך (*ש"מ): כא] דחיקי (ש"מ): כב] נ"ל נשתרש ליה (*ש"מ): כג] תיבת הזו נמחק (ש"מ): כד] ס"ל לר' אליעזר יש בילה (*ש"מ): כה] נ"ל כלישנא (שמכ"י וצ"ק): כו] נ"ל שתי הזאות (*ש"מ): כז] בש"מ נוסף ור"ל לא דייק לישנא דכל שהן לרבי אליעזר דמוקי לה שנתערב שעור הזאה ממים פסולין ונקט כל שהן משום רבנן (ע"כ גם בכתה"י בקירוב לשון) אבל לרבא דייק שפיר כל שהן דלא נתערב רק כל שהוא ויש בילה והזאה אין צריכה שיעור, קנס קנסו רבנן: כח] נ"א מטהרת ולא תימא דטעמא דאין אחד מהן וכו' מן הפסולין אלא ס"ל (גליון וכע"ז בח"נ): כט] בכתה"י וש"מ באחת: ל] בכתה"י וד"ו אלא: לא] אם לא נמלך כנ"ל (ב"ש): לב] נ"ל בכולו (שמכ"י): לג] נ"ל עליונים ברובא (ש"מ): לד] מדקתני אלו ואלו עלו לו כנ"ל (צ"ק והגריא"ח): לה] בדריש (ש"מ): לו] בש"מ נוסף כיון שנתערב אחת באחת: לז] נ"ל ועוד דלדבריו (ח"נ. ע"ש בדבריו). וע' נ"ק ושאר מפרשים שנתחבטו בכוונת דברי התוס':

◆

שיטה מקובצת

ר"א אומר ינתנו במתן ד'. עי' תוס' בכורות דף (ס') [סא. סוף ד"ה והא]: **לא** נאמר בל תוסיף אלא כשהוא בעצמו. אבל עכשיו דאגב זריקת דם של מתן ד' הוא נזרק הוי לשם מים וליכא משום בל תוסיף. א"ל ר' יהושע לא נאמר וכו' אלא כשהוא בעצמו אבל כשהוא מעורב לא. כך נמצא בספר ישן (ב"ש): **בשלמא** (לרבנן) [רבנן סברי] יש בילה והזאה צריכה שיעור ואין מצטרפין להזאות. ולכן פוסלין. וא"ת ויעשה הזאה אחת גדולה כשיעור שתי הזאות ויהא כשר דהא ודאי יש כאן שיעור מי חטאת, וי"ל דגזרי רבנן שמא לא יעשה הזאה גדולה כשיעור שתי הזאות אלא יעשה הזאה אחת כדרכה שיעור הזאה אחת. והא דקאמר יש בילה ר"ל אפילו אי סברי יש בילה מ"מ פסלי כדמסיק, ומכ"ש אי סברי אין בילה דמן הדין פסלי כי שמא הכל מן הפסול: **לדברי** ר"א הזאה כ"ש מטהרת וכו'. וא"ת תסגי בחדא, וי"ל לרבא מזה השניה משום קנסא ולרב אשי משום דאין בילה, אבל לר"ל קשיא דאמר דצריכה שיעור והכא קאמר דאין צריכה שיעור:

עין משפט נר מצוה

סג א ב מיי' פרק ג מהלכות פסה"מ הלכה יא:

סד ג מיי' פ"ט מהלכות פרה אדומה הלכה ח:

ד מיי' פי"ב שם הלכה א:

סה ה מיי' פ"י שם הלכה ח:

◆

מוסף רש"י

הניתנין במתנה אחת. כגון דם הבכור שנתערב בדם בכור חבירו או בדם מעשר (ר"ה כח:) **ינתנו במתנה אחת.** ועולה אותה מתנה לזה ולזה (ערובין ק.). והרי יש בה משניהן ועולה לשניהן: **מתן ארבע במתן ארבע.** שלמים ואשם ועולה ותודה (ר"ה שם). או: דם חטאת זו נשפך לדם חטאת זו ינתנו ד' מתנות ועולה לזו ולזו: **ר"א אומר ינתנו במתן ארבע.** דקסבר קום עשה מצוה עדיף, אע"ג דבהאי מצוה איכא לך עבירה, דעבר אבכור אבל תוסיף, אתי עשה דחטאת, דכתיב ונתן על קרנות, ודחי לבל תוסיף דבכור: **ר' יהושע אומר ינתנו במתנה אחת.** כיון דקי"ל כל הניתנין על מזבח החיצון שנתנן במתנה אחת כיפר, הכא דלא אפשר סמכינן עלה אפילו לכתחילה ולא עברינן אבל תוסיף, ואי משום בל תגרע דחטאת, כדקאמר טעמא מוטב שיעקר בל תגרע מאליו שהוא יושב ואינו עוקר הלאו בידים, מעבור על בל תוסיף שהוא עוקרו בידים (ערובין שם) **אלא שנים שנים.** זוג זוג יקריבם דודאי איכא חד בהאי זוגא דהיתרא הוא וניתנה הקרבה זו ליקרב משום ההוא דהיתר ואי משום ההוא דספק איסורא איכא למיתלייה באותו שקרב תחילה קודם שנמלך: **אבל אחד אחד לא.** שמא לא ניתנה הקרבה זו ליקרב דילמא האי דאיסורא הוא (לעיל עז: מכת"י) **לדברי ר"א כו' הזאה אין צריכה שיעור.** אגבא דגברא, כל שהוא שנותן עליו מטהרו (יומא יד.). דאי צריכה שיעור נהי נמי דיש בילה וסמכינן עלה דודאי יש בכל הזאה מן המים הכשרים ומצטרפין מה שבראשונה ומה שבשניה, מי יימר דאיכא שיעורא (לעיל עה.):

◆

ליקוטים

הניתנין במתנה א' שנתערבו בניתנין במתנה א' ינתנו במתנה אחת. לא משמע לן שום רבותא בהך רישא אלא מפרש ואזיל עד דאתי לפלוגתייהו דר' אליעזר ור' יהושע. ושמא אתא לאשמועינן דלא נימא דניבעי ב' מתנות אחת לשם קרבן זה ואחת לשם קרבן אחר (תוס' רא"ש עירובין ק.) **מתן ד' במתן א'.** יש מפרשים בדבר זה דוקא בשנתערב דם בכור בדם שלמים ואע"פ שהשלמים בשתי מתנות שהן ארבע ולא בארבע, ארבע ושתים שהן ארבע הכל בדין ארבע. שאם תפרש דם בכור בדם חטאת הרי כל הניתנין למטה מן הסיקרא שניתנו למעלה או של מטה למעלה לא כפר ובמקומו יתבאר. וכן יש מפרשים ששתיהן בחטאת וכגון שנתן מחטאת זו שלש מתנות ולא הספיק ליתן רביעית עד שנתערב בדם אחר של חטאת שלא נתן ממנו כלום. ואינו כלום שהרי בסוגיא זו הוזכר בכור, וכן שכבר ביארנו שכל שחוזר ונותן על הקרן בעצמו אינו עובר בבל תוסיף (מאירי ר"ה כח:): **ר"א אומר ינתנו במתן ארבע.** וא"ת הא קעבר משום כל שממנו לאישים הרי הוא בבל תקטירו. דליכא למימר דגבי דם לא שייך למימר כל שממנו לאישים, [דהא] גבי לוג שמן של מצורע דפ' התערובת קרינן הזאות שהזה מלוג השמן כל שממנו לאישים. ומיהו לר' אליעזר ניחא דאיהו אמר התם דהיכא דמקטירן לשם עצים או מזה לשם מים לא עבר בבל תקטירו, מיהו לא קשיא דאע"ג דקרינא ממנו לאישים מ"מ בל תקטירו לא שייך אלא בהקטרה ממש והתם בזבחים איכא הקטרה דמקטיר הקומץ שקמץ מן השמן, אבל הכא במתנה שנותן הימנו אינו עובר משום בל תקטירו, ועוד דלא שייך כל שממנו לאישים [אלא בדבר שמקצתו לאישים] ולא כולו בזה אסור להקטיר [השיריים] אבל הכא דכל הדם ראוי להזאה לא שייך האי דינא (תוס' רא"ש עירובין ק.): **אמר ר' יהושע הרי הוא עובר בבל תוסיף.** הקשו בתוס' אמאי לא אמרינן אתי עשה דמתן ד' ודחי לא תעשה דמתן אחת דהא בעידנא דקא עבר ל"ת מקיים לעשה וא"כ לדברי הכל היל"ל שינתנו במתן ד'. ותירצו דבקדשים לא אמרינן אתי עשה ודחי לא תעשה וכמ"ש בזבחים פרק דם חטאת גבי הא דתנן שאם פסולה היא תפסול ואם כשרה היא תאכל כחמור שבה ומייתי נמי התם ההיא דאחד עצם שיש בו מוח ואחד עצם שאין בו מוח דלא אתי עשה דאכילת פסחים ודוחה לא תעשה דעצם לא תשברו בו. ונראין דברים שאין צורך לכל זה בכאן לפי שלא אמרו דאתי עשה ודחי לא תעשה אלא כגון כלאים בציצית ומילה בצרעת שהלאו בא מעצמו על מצות עשה והיא מצוה שיש בה קום עשה ואי אפשר לה בלא דחייה, אבל הזאת מתן אחת והזאת מתן ד' כל אחת הוה לעצמה וזה בפשיעתו גרם שיתערבו ובא לאו עם עשה ביחד שיש קיום עשה באחת ואסור לאו באחת וכיון שבשביל פשיעתו הוא אין לנו לבטל הלאו מפני קיום העשה. וכזה כתב הראב"ד ז"ל ואחרים מן המפרשים ז"ל (ריטב"א עירובין ק.): **לא נאמר בל תוסיף אלא כשהוא בעצמו.** יש פוסקים שינתנו במתן ארבע שאין בל תוסיף בכל שנעשה מספק וכמו שאמרו לא נאמר בל תוסיף אלא כשהוא בעצמו אבל לא בנתערב הואיל ומספק מתן ארבע הוא עושה כן, ומ"מ רוב פוסקים כתבוה כדעת ראשון ולא נאמר שאין בל תוסיף במה שנעשה מספק אלא בהמשך זמן על הדרך שכתבנו למעלה, וכשחזרו ואמרו כשעוברת על בל תוסיף עשית מעשה [בידך] אידחי ליה כשהוא בעצמו וכו' (מאירי ר"ה כח:):